

„LAKÁSBÓL OTTHONT”.

KOLOZSVÁRI EGYETEMISTÁK LAKÁSMINTÁI

Gergely Orsolya

A szerző a kolozsvári diákok lakásmintáit írja le részletes empirikus anyagra alapozva. A kérdéskör messzemenően aktuális, hiszen Kolozsvár társadalmi terének arculatát markánsan meghatározza egyetemi jellege. Következtetése szerint Romániában átalakulóban van az „egyetemisták” önálló rétegének az arculata is, amelyet egyre inkább egy középosztályosodó tendencia jellemez, életmódban, fogyasztásban, lakásmódban egyaránt.

Bevezetés · Az ember lakókörnyezete a történelem során mindig is különböző korszakok, kultúrák „tanújának” bizonyult. Az a mód, ahogy berendezik és belakják az emberek a legszűkebb környezetüket, „otthonukat”, az életmódjuk, kultúrájuk hiteles igazolója. A lakókörnyezet, a lakás, a lakásban felhalmozott anyagi javak, tárgyak, a lakás felosztása és belakása bizonyos lenyomata az emberiség aktuális társadalmi érték- és eszmerendszerének, annak hiteles igazolója (S. Nagy, 2003). Egy jurta másfajta életmódra, másfajta érték szemléletre hagy következtetni, mint egy reneszánsz sokszobás kastély, avagy egy belvárosi bérház padlásszobája. Vagy az egyszerre több generációnak otthont nyújtó parasztház is másfajta értékprioritást juttat eszünkbe, mint egy nagyvárosi legénylakás. Az ókori barlangrajzok, vagy napjaink Picasso festményei, bár ugyanúgy az „otthon” díszítésére szolgáltak, másfajta értékrendet, szemléletmódot mutatnak. Minden kor, civilizáció, ideológiai, avagy vallási felfogás a lakásmódban is tetten érhető, a lakás külső és belső konstruálása minden kor, kultúra, eszmei és felfogásbeli tükröképeként is szolgálva. A fényűző római császárok, avagy az istenségként tisztelt fáraók külső és belső „lakásépítészete”, „berendezkedése” fényvégre áll a középkor puritán, inkább lakókamrákkal, mint lakószobákkal rendelkező lakásaitól. Ugyanakkor a lakásmód egyazon kultúrán, társadalmon belül is, különböző társadalmi rétegek közötti különbségek mutatója is lehet. Az emberiség történelmében végigvonuló társadalmi egyenlőtlenségek a lakásmódban is tetten érhető különbségek oka és okozata is egyben (Andorka, 2000:158). Még a szocializmus, kommunizmus maximális konformitásra és uniformizálásra törekvő, esetenként agresszív politikája sem tudta eltörölni a különböző társadalmi kategóriák közötti lakásmódbeli külön-

ségeket, még akkor sem, ha az otthonosítás azonos panel-lakások esetében történt (S. Nagy, 1993). A lakás többféle ismérv, fontossági szempont szerint vált az emberiség kultúrájának részévé. Az otthon, a saját lakás, a pihenés és kikapcsolódás tere, ahová csak a legszűkebb baráti/családi kör tagjai juthatnak be. Így egy olyan hely, ahol eltérő viselkedési minták uralkodnak: eltérően használt, belakott, kezelt, eltérő módon reprezentált kognitívan mint a többi társadalmi tér. Ez a legszűkebb környezete minden embernek, amit úgy használhat és alakíthat, ahogyan az neki megfelel. Napjaink modern – vagy posztmodern – társadalmában, habár a magas fokú munkamegosztás ellenére az egyének fontosnak érzik, hogy „legyen azért valami”, ami személyes, amit nem kell másokkal megosztaniuk, amivel szuverén módon rendelkezhetnek, „ami csak az övé”. A fizikai területek birtoklása iránti igény „civilizált formában” az emberknél is megfigyelhető (Hall, 1995).

Ugyanakkor a tér és az idő sajátos erőforrások, amelyek csak korlátozottan állnak a társadalom rendelkezésére (Cséfalvay, 1994:44). Vagyis az életteret, az egyéni környezetet folyamatosan meg kell osztani másokkal, az életciklus bármelyik szakaszában. Például az iskolában mindig jelen van a közvetlen fizikai környezetben a padtárs, a kollégiumban a lakótárs állandó jelenlétére szocializálódni kell, a tömbház-lakásokban a szomszédok „megszokása” alapvető együttélési feltételnek bizonyul. Mindezek mellett, az ember általános jellemvonása, a birtoklási vágy egy majdnem teljes egészében csakis magáénak mondható saját terület iránt, ahol igazán otthonosan érzi magát, ahol – ha rövid ideig is – másoktól zavartalanul élhet (u.o.).

Kolozsvári diákok lakásai · Kolozsvár Románia egyik legnagyobb, a magyar kisebbség számára a legjelentősebb egyetemi központ. A 2003/2004-es tanévben csak a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen több mint 40000 diák tanul,¹ az egyre inkább kitolódó, meghosszabbodó ifjúsági életszakasz, valamint a lehetőségek bővülésének eredményeként egyre többen vesznek igénybe a felsőfokú oktatást (Stumpf, 1992:11). E diákok jelentős többsége nappali tagozaton tanul, származását tekintve nem kolozsvári, tehát az egyetemi tanulmányok ideje alatt egy másfajta lakásmódot tapasztal meg: szülőktől² távol, nem

családi környezetben, kvázi idegen emberekkel lakik, legyen szó bentlakásról³ vagy kintlakásról⁴.

Az egyre növekvő diákok számával arányosan egyáltalán nem növekvő kollégiumi helyek száma, valamint az igény-szint-változások következtében mind kevesebben lagnak ilyen típusú lakhelyen diákéveik alatt, egyre gyakoribb az diáktársakkal közösen bérelnék lakást. Mára már az egyetemisták nagyon kis százaléka lakik úgy bérben, hogy a tulajdonosok is abban a lakásban / udvaron lakjanak (Pásztor-Péter, 2002). Habár a bentlakó életmód közel sem tekinthető teljes mértékben homogén lakásmódnak, mégis sokkal kisebb változatosságnak engedett teret mint a kintlakás. A diákságra addig általánosan jellemző intézményes keretek közti bentlakó⁵ életmód bérlő⁶ életmódra való változása viszont nagymértékben változtat a helyzeten: már nem ugyanazt a 25 négyzetméternyi ugyanolyan beosztású szobát kell hajléknak tekinteni, és mellé 4 lakótársat megszokni. Már nem kell másik négy lakóval megosztani a szobát, és 40-100-al a fürdőszobát, konyhát. Az önálló lakás már csupán ebben a vonatkozásban is a lehetőségek széles skáláját rejt magában, ugyanakkor egyre több lakásmódot hoz, illetve hozhat létre. Megfigyelhető tendencia az, hogy az a diák, aki nem kap/ nem kér kollégiumi szobát, illetve nem kíván ott lakni, kintlakásba fog költözni más egyetemistákkal, akik esetenként lehetnek barátai, ismerősei, vagy „ezer idegenek”.⁷ Sőt egyre többen költöznek bútorozatlan, avagy félig bútorozott lakásba, mert akkor majdnem teljes mértékben saját ízlésük szerint alakíthatják azt a helyet, amit belaknak. Ugyanakkor a lakások egyre jobban, több technikai eszközzel való felszerelése is gyakoribbá válik. Egyre több lakásba kerül TV, mikrohullámú sütő, mosógép, a számítógép mellé nyomtató, CD író stb. Ez az átlagos diák életszínvonal emelkedését jelenti-e, egy bizonyos középosztályosodási tendencia mutatója (Gábor, 2000), vagy csupán a technikai fejlődés természetes velejárója?

Ugyanakkor a diákok, ha nem is évről évre – de a diákéletmód természetes velejárójaként – mobilisak: gyakran változtatják lakhelyüket, vagyis költöznek. Ritka az olyan nem kolozsvári diák, aki az egyetem ideje alatt (4-5 stb. év) végig ugyanabban a lakásban lakna, és kevés az is, aki csupán egyszer költözött. Ennek már első éves diákként is tudatában vannak. A kollégiumi szobákat csupán egy évre kapják a jogosultak (október-július, vagyis 10 hónapra), és az albérletet is, a „kintlakást” általában egy évre bérlik, ezt követően a szerződést⁸ vagy meghosszabbítják, vagy felmondanak. Tehát nem 4-5 évben gondolkodnak, csupán rövidtávon terveznek, illetve kevesen vannak azok, akik már első évtől hosszú távra terveznek. Mégis ezek az „átmeneti” lakások is otthonná minősülnek, mivel viszonylag hosszú időt ott kell élni, ott kell lakni, tehát otthonná kell tenni. De mennyire sikerül egy idegen helyet otthonná változtatni, hogy annak nézzen ki és annak is érezze azt a lakója? Milyen módon, hogyan sikerül, sikerülhet?

Véleményem szerint mindenképpen fontos és társadalmilag releváns kérdés az egyetemisták lakókörülményeinek a vizsgálata. Hogyan, milyen megoldásmódokat találnak a Kolozsváron eltöltött egyetemista évek lakáskérdésére, hogyan képzelik el kolozsvári otthonukat: átmenetinek vagy inkább az önálló szférájuk kialakításában az első lépésnek? Mit tesznek, vagy egyáltalán tesznek-e valamit annak érdekében, hogy ez otthonosabb

legyen? Ugyanakkor érdemesnek ígérkezik azt is megfigyelni, hogy fellelhető-e különböző típusú otthonalakító, lakást-belakó diákok, avagy más módon megszelídített környezetek, más-képpen domesztikált lakásbelső, lakóterek, falak, szobák.

Esettanulmányom kulturális antropológiai szemszögből vizsgálja meg a lakásmódot, „lakás és ember viszonyát” (Kapitány-Kapitány, 2002:7), a diákok lakáskultúráját, mint a kultúra részeként működő, ugyanakkor a kultúra egészét is tükröző jelenségcsoportot vizsgálva. Mint már említésre került, egy meghatározott réteg, a Kolozsváron lakó, de nem kolozsvári, tehát egyetemi tanulmányait egy idegen városban folytató és ott lakó diákok lakásmódja áll elemzésem középpontjában. Kiindulási pontom, hogy minden egyes lakáshasználati mód mögött kimutatható valamilyen világkép (Kapitány-Kapitány, 2002), egy értékrendszer szempontjai, valamint az érdekelne, hogy a lakáshasználat milyenségéből milyen világkép-, attitűd- és értékrendszer-sajátosságokra lehet következtetni.

Írásomban kvalitatív módszerekkel végzett kutatás eredményeit elemzem. E kutatás során főként a résztvevő megfigyelést használtam az általam elemzett több mint száz meglátogatott lakásban. E lakáslátogatási folyamat során a lakások szemrevételezése volt a cél: milyen felszereltségű a lakás, milyen a tárgyi ellátottsága, a tárgyak elrendezése milyen szimbolikus értékjelzéssel bír. Ugyanakkor a lakás egyéni otthonosítási, domesztikálási folyamatait, ennek intenzitását vizsgáltam: milyen egyéni megoldásokkal, ötletekkel járultak hozzá a lakás formálásához, alakításához. Ugyanakkor több diákkal interjú is készítettem, a következő kérdésekre keresve – többek között – választ:

- a lakáskörülmények (szubjektív) értékelése
- az otthonosság érzete
- a lakás otthonossá tételének a gyakorlata és eszközei (tárgyak, elektronikai korszerűsítés, lakás infrastruktúrája, emberek, akikkel megosztja)
- lakáskeresési, tapasztalatok, gyakorlat

Hogyan lakni? – **Osztályok, kategóriák** · A lakás az életlehetőségeknek nemcsak a skáláját (hogy mi mindenre lehet alkalmas a védelmi, biológiai, családi, társas funkciók ellátása terén) szabja meg, hanem az élet az együttélés minőségét, a mindennapi életvitel menetét, szintjét, tartalmát, sőt hangulatát is (Losonczy, 1977). A hely, ahol lakunk nagymértékben befolyásolja, meghatározza életmódunkat is (Kőpeczi, 1978). Viszont ez visszafele is igaz lehet: életmódunk, életszínvonalunk, gazdasági helyzetünk jelentősen meghatározza azoknak a lehetőségeknek skáláját, ahová költözhetünk. A diákok között vannak olyanok, akik már középiskolás korukban is bentlakásban laktak, számukra nem szokatlan a közös fürdőn, konyhán, szobán való osztozkodás, egymáshoz való programigazítás. Aki viszont saját gyerekszobában nőtt fel, annak nehezebb elfogadni azt, hogy számára ismeretlenekkel beköltözzön és egy évet egy 18 m²-es szobában lakjon. Ha valaki nem ismer senkit amikor első évesen Kolozsvárra érkezik, illetve jelentős a szülői befolyás, akkor szinte nem is adódik más lehetőség, mint egy idős kedves hölgy kiadó szobájába beköltözni.

A tanulmányi időszak alatt a hallgatók életmódját, szokásait eltérő módon befolyásolja az a tény, hogy a hallgató kollégi-

umban lakik-e vagy sem az egyetemi tanulmányai időszakában. Korábban – esetünkben hozzávetőlegesen a kilencvenes évek elejéig – a kollégiumban lakott a diákok többsége, ami azt jelentette, hogy az egyetemisták kolozsvári szocializációjában is nagy szerepet játszott ez a társadalmi tér. Mindez összhangban volt, vagy legalábbis nem tért el gyökeresen attól a „klasszikus” szereptől, amit a modern korban a „rég nagy kollégiumok” értelmiségi funkciókra felkészítő feladatvállalására volt jellemző és érzékelhető (Falussy-Laki-Tóth, 1991). Annak ellenére, hogy ma ez közel sem így van, még mindig jelentős életmódbeli különbségeket generálhat az a tény, hogy a diák mennyire lakik formális keretek között. Tehát ha egyetemisták lakásmódját vizsgáljuk, mindenképpen meg kell különböztetnünk néhány kategóriát. A lakás típusa szerint, három fontos egyetemista „szférát” határolhatunk el (Pásztor-Péter, 2003:5): valamilyen bentlakásban lakókat, bérben lakókat, illetve bérben házinénivel/ bácsival/ családdal lakókat.

A diákok nagytöbbsége, több mint háromnegyede a második kategóriába tartozik, vagyis egy albérletben lakik más egyetemistákkal. Kevesen laknak már a tulajdonosokkal együtt, illetve bentlakásokat alacsony számban utalnak ki, viszont az egyre növekvő „igényszint” is mind kevésbé fogadja el az ottani körülményeket. A Pásztor – Péter szerzőpáros Korunkban megjelent Kolozsvári magyar diákok: jelen, jövő c. tanulmánya is ezt látszik igazolni: csupán 14,1 százaléka lakik egyetemi bentlakásban, vagyis a diákság túlnyomó többsége „az egyetemi rendszer struktúráján kívül”, tehát magán úton keres lakást. Szerintük is a „kintlakás” iránti érdeklődés a sokkal jelentősebb: – 22 százalék házinénivel/-bácsival együtt, 42,9 százalék más egyetemistákkal, de házinéni/-bácsi nélkül lakik., és csupán 2 százalék bérel egyedül lakást (Pásztor-Péter, 2003:5).

Egy másik szempont, amit semmiképpen nem lehet szem elől téveszteni, és ami mindhárom kategóriára vonatkozóan jelentős, az hogy akivel az egyetemista együtt lakik fűzték-e vagy sem valamilyen előző ismeretségi, baráti, esetleg rokon szálak. Mert ennek megléte, avagy hiánya eltéréseket generálhat a lakásmódban, a lakáson belüli változásokkal kapcsolatosan. Ugyanis a bentlakásban is van arra lehetőség, hogy ismerősökkel, barátokkal, vagy barátok barátaival kerüljön a diák egy szobába. Az együttélést, együttlakást nagymértékben befolyásolja, hogy a közös otthont magukénak mondó személyek előzőleg ismerik egymást – valamilyen szinten – avagy sem, és ennek következtében a lakások is első pillanattól fogva másként alakulnak. Az előző ismeretség, illetve ennek szintje és intenzitása értelmében megkülönböztethetünk tehát 4 eltérő kategóriát: barátokként összeköltöző diákok (erős kötési kapcsolatok létezésén a lakók között már az összeköltözés pillanatában – pl. osztálytársak, csoporttársak), ismerősökként (gyenge kötési kapcsolat létezik a jövődbeli lakótársak között – pl. iskolatársak), barátok/ismerősök révén összeköltöző diákok (kapcsolatháló kamatoztatása révén) ismeretlenül összeköltöző diákok (pl. hirdetés alapján).

Ugyanakkor eltérések jelentkezhetnek aszerint, hogy a bérelt lakásban milyen a lakók nemi megoszlása, vagyis lányok csak lányokkal, fiúk csak fiúkkal laknak, avagy vegyesen. Ez is érdekes megoldásokat eredményezhet. Ennek értelmében tehát megkülönböztethetünk külön fiú/ lánylakásokat, illetve vegyes lakásokat.

Mindezen kategóriák között – valamilyen szinten – eltérő lakásmódot érhetők tetten, tapasztalhatók, ami remélhetőleg a továbbiakban, a megfigyelt lakásbelső leírásának nyomán követésével nyilvánvalóvá válik.

A hány ház,... · A jól ismert közmondás a diverzivitásra, a sokféleségre utal, azt kívánja magyarázni. Mert ha ugyanolyan méretű, típusú, kinézetű ajtón lépünk is be az ugyanannyi négyzetméteres, hajszálpontosan ugyanolyan beosztású és felszereltségű, monostori, Györgyfalvi negyedbeli⁹ lakásba, avagy hasdeui, obsis¹⁰ szobába nyitunk is be, a másság apró jegyei akkor is azonnal szembetűnnek. Szembetűnnek, mert ha egy szoba, lakás, apartman, lak, „kuckó”, vagy bármi más hely, amit az egyén hosszabb-rövidebb ideig lakhelyeként sajátjának tud, vall, ennek a térnek saját birtokaként számon tartó személyhez tartozása, a tér és ember viszonya minimális idő alatt a tárgyi valóságban is megnyilvánul.

A modern társadalomban a lakás fő funkciója a család számára történő otthonteremtés (Somlai, 1998:245). Ezek a lakások viszont nem családok által lakottak, hanem különálló egyének, fiatalok közössége által. Kérdésként merülhet fel, hogy ebben az esetben is megmarad a lakás elsődlegesen otthonteremtő funkciója? És hogyha igen, az egyes „lakók” mennyire az, azaz milyen mértékben érzik otthonuknak azt a lakást a diákok, ahol éppen laknak?

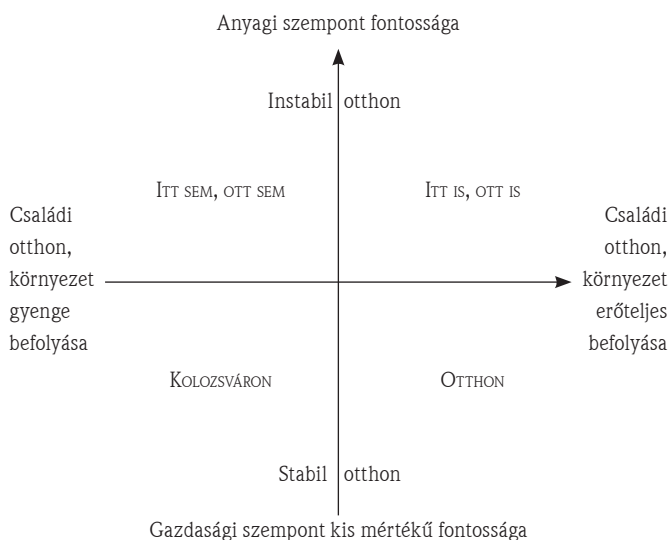
A diákokkal készített interjúk alapján a legfontosabb, és leginkább szembetűnő a kolozsvári „otthon” számos, gyakran eltérő értelmezése. Van, aki nagyon egyszerűen a „van, ahol aludnom” (K.I) kijelentéssel jellemzi, másnak pedig az a hely, „ahová szívesen megyek haza” (D.T.), „ahol nem zavar senki” (N.A.), ahol „én döntök a legtöbb dologról” (Sz.E.).

A kolozsvári létet mindenki eltérően, a maga módján értelmezi, de mégis találni közös jellemvonásokat. Az általam megtekintett és az előzőekben röviden, nagyon átfogóan leírt lakásbelső mögött emberek, diákok vannak, akikről lakásuk „árulkodott”. A lakások szemrevételezése és lakóikkal folytatott beszélgetés következtében a lakásmód, lakáskultúra szempontjából felállítottam egy tipológiát, melyet nem tekintek abszolútnak, és egyik kategóriához sem társítok valamiféle értékítéletet.

Megfigyeléseim alapján három olyan tényező határozható meg, mely leginkább befolyásolja/befolyásolhatja a lakásmódot, a kolozsvári „lakásotthonosítás” folyamatának intenzitását. Elsőként a családi otthonhoz és családhoz való kötődést említeném, melynek intenzitásával (eredményeim szerint) fordítottan arányos a kolozsvári lakásforma otthonként való felszerelésének és belakásának igénye. Vagyis úgy gondolom, hogy az a tény, hogy egy diák hogyan rendezi és lakja be – lehetőségei függvényében – kolozsvári lakását, ugyanakkor hogyan látja, illetve milyen módon viszonyul ehhez mindenképpen valamilyen összefüggésben áll azzal, hogy mekkora a származási családi otthon befolyása, valamint mennyire volt kialakult, megszilárdult baráti társasága, köteléke szülővárosában/falujában, ami a nem kolozsvári fizikai térben objektívalódik. Ennek következtében nem is fáradozik a lakás otthonosításán, lakajosabbá tevésén, mert nem minősül az eddigi, illetve ezutáni lakással egyenrangúvá, csak egy köztes fázis, ami majd „valahogy csak eltelik”. Tehát az „otthonhoz kötődő” egyetemisták esetében nem is az a lényeg, hogy hol meg hogyan lakik,

hanem hogy „kijárja” az egyetemet, végezzen, azután meg „minden teljesen más lesz”. Második tényezőként az otthonról kulturálisan magával „hozott”, szocializált lakásmintát említeném, ezt kolozsvári előzetes tapasztalatokkal ötvözve¹¹ stabil otthon iránti igény intenzitási fokaként definiálva. Feltételezem, hogy a Kolozsváron lakást nagymértékben befolyásolja az a mód, ahogyan a származási családban, otthon, hogyan lakott, milyen kolozsvári albérleti tapasztalatokkal rendelkezik,¹² egyáltalán milyen lakást-belakó tapasztalatai vannak, melyek mostani lakásmódjában tetten érhetőek. Azt feltételezem, hogy egyes diákok esetében jelent van az a törekvés, hogy reprodukálja a korábbi – otthoni, illetve eddigi – térhasználatot. Ők a „reprodukálók”.

A fenti két komplex tényező kombinációja következtében négy kategóriát állapítottam meg annak függvényében, hogy az illető diákok igazából hol is „laknak” a szó pszichikai értelmében, mivel fizikailag mindenikük Kolozsváron lakik, de sokaknak az otthon szó, az nem a kolozsvári lakást fedi, az otthon teljes felszereltségével és funkciójával. Az családi otthon, környezet befolyásoló erejének intenzitása, illetve az egyéni lakásminta otthonképének stabilitásának foka értelmében az alábbi ábrát kaphatjuk:

Tehát annak értelmében, hogy valójában „hol” is laknak, hol van az „otthonuk”, a diákok négy csoportba sorolódtak. Vannak, akiknek az otthon egyenlő a családi lakással, otthonnal, egy stabil, biztonságos otthon, mely nem utánozható, nem lemásolható, hanem egyedi. A második csoportba tartoznak azok, akik számára Kolozsvár, mint város, és kolozsvári létük, lakásuk átvette vagy épp megteremtette az önálló otthont. Vannak, akik ezen két csoport közé szorultak: otthonuknak a családit, de ugyanakkor az itteni lakást is tekintik, az egyik-től még nem sikerült teljes mértékben elszakadni, a másikhoz meg nem sikerült teljes mértékben kötődni. Az utolsó pedig ennek ellenkezője: akinek már a származási otthon is elvesztette funkcióját, viszont az itteni nem tudta átvenni annak szerepét. Így „sem itt, sem ott”. Ennek „margójára”, mintájára készült el a tipológia is, melyben főleg erre, vagyis az otthonképre támaszkodtam. Négy elkülönülő kategóriát állapítottam meg: szállást, ideiglenes lakást, átmeneti otthont, valamint otthont vagyis a

megvizsgált lakásokat az alábbi négy csoportba soroltam aszerint, hogy annak belakása, domesztikálása milyen mértékű, illetve használata mennyire teljes körű, kimerítő: Ha az előbbi ábra sémájára körvonalazzuk, akkor így lehetne beazonosítani a négy lakástípust:

Szállás	Átmeneti otthon
Otthon	Ideiglenes lakás

Szállás · Szállásnak neveztem el azokat a lakásokat, melyek lakói egyáltalán nem tekintik azt az ingatlant semmilyen mértékben otthonuknak. Ezen diákok számára az „igazi” otthon már a szülőházat sem jelenti, de a kolozsvári jelenlegi lakást sem jelenti. A Kolozsváron való lakás, az itteni lét csupán önállósági, függetlenségi téren való megvalósításaként polarizálódik: itt csupán azért jobb, mint otthon, mert itt függetlenebb a szülői befolyástól, a lakás csupán átmeneti. Elképzelnek egy „ideális otthon”-t, ami viszont messze különbözik mint a családi, mint pedig ezen lakástól. Általában költözni készülnek, folyamatosan más lakásba képzelik magukat. Éppen ezért nem tudnak a lakással személyes kapcsolatot kialakítani.

Ebbe a kategóriába kerültek az általam meglátogatott bentlakások jelentős hányada, illetve a házínénis/báccsis lakások egy része, a kizárólag diákok lakta albérletek esetében nagyon ritkán találkozni ezen típussal. Ez talán azzal is magyarázható, hogy aki bentlakásba költözik, az eleve csak aludni/enni fog abban a szobában, a legtöbbek szerint másra nem igen alkalmas. A házínénis/báccsis lakások is a feszültségek, sűrűlódások, konfliktusok miatt válhat „kerülni kívánt” helyé, ugyanakkor pedig aki valóban otthont akar teremteni magának az megválogatja a helyet és a társakat, azért találni kevés diákok lakta kintlakást ebben a kategóriában. Az ebbe a kategóriába sorolt lakások jelentős többségében fiúk laknak (bentlakások esetében), illetve ismeretlenül összeköltöző diákok.

„itt csak az idén lakom, jövőre valami mást akarok keresni, mert nem jövök ki jól a lakótársakkal” (R.A., II, fiú)

A jelenlegi lakáshoz egyáltalán nem kötődnek, nem kívánnak tenni annak érdekében, hogy más legyen, másképp nézzen ki, másképpen legyen felszerelve, avagy másként érezzék magukat „otthon”. Ugyanakkor legtöbbjük nem olyan személyekkel lakik, akikkel szívesen osztja meg intim szféráját, tehát kellemetlen számukra, mind a fizikai, mind az emberi környezet, nem tetszik a lakás és/vagy a lakótársak, szinte semmi nem az övé a berendezésből, kevés dísz, illetve kevés nem maximális funkcionalitással bíró tárgy van, nincs felhalmozva a szoba, oda aludni és talán enni jár haza. Elsődleges szempont amiért mégis csak ott lakik, az esetek többségében az anyagiak, vagyis keveset kelljen fizetni, vagy közel legyen központhoz, egyetemhez.

Azon lakások, melyeket a fent vázolt szempontok és megfontolások értelmében „szállás”-nak neveztem, és nem ideiglenes lakásnak, avagy otthonnak, az előterük még kevésbé, egyáltalán nem otthonosított. Szőnyeg nincs is az előszobában, de még fogas, polc sem, ahová a kabátokat akasztani lehetne (előfordult már 1-2 falba vert szeg, ami ezt a célt szolgálhatja).

Az előszoba tehát tényleg csupán egy „folyosó” a külvilág és a személyes mikrovilág között, ezen lakások esetében pedig szinte nem is része a lakásnak, mintha csak a lépcsőház, folyosó meghosszabbítása lenne.

A konyha alapvető felszereltséggel rendelkezik: van aragáz-kályha (sütő nélkül), mosogató, de már a hűtő is gyakori hiánycikk (bentlakásokban főként). Csak a legszükségesebbek vannak a konyhában, evőeszköz is, szék is csak annyi van, ahány személy lakik. Az edényfelszereltség is a legszükségesebbet foglalja magába, és leggyakrabban a lakástulajdonos birtokolja (házinéni vagy a lakást bérbé kiadó). Étkezőasztal természetesen van, valamint valamilyen szekrény, de szinte semmilyen személyes jellegű tárgy nem található, csupán 1-2 bögre, amit mindenki személyesen használ. Az ilyen lakások fürdőszobáiban szinte kizárólag csak a fogkefék foglalnak helyet, minden egyéb tisztálkodási eszköz vagy a ruhás, vagy más a privát szekrényben foglal helyet. A szobák is minimálisan belakottak, legtöbbször egyáltalán nem domesztikált. Pl. bentlakásban a falon jó pár évvel ezelőtti meszelésnyom, rajz, ragasztás. Nincs az ablakon függöny, a földön szőnyeg. Nincsenek a falon képek, naptár, plakátok. Kevés dísz tárgy található. Csupán kevés ilyen lakásban találni számítógépet.

Ez a kategória azért is kapta ezt a nevet, mivel ezen lakások látogatása során ez volt az első benyomásom, hogy ezt a néhány négyzetmétert tényleg majdnem kizárólag csak szállásnak használják: ide járnak enni és aludni, ezért a lakás felszereltsége, eszközökkel való ellátottsága is ennek függvényében alakult így. Nincs kialakítva tanulási „munkaműhelynek”, potenciális szabadidős tevékenységi színtérnek, társadalmi térnek, azaz vendégfogadásra alkalmas helynek sem.

Ideiglenes lakás · Ezen lakások, a dísz tárgyak és a lakásbelakási stratégia szintjén tetten érhető módon, – a „szállás”-okhoz hasonlóan – a hozzájuk való érzelmi kötődés hiányáról árulkodnak, és emiatt nincsenek ízlések és elvárások, szükségletek és lehetőségek kombinációjának eredményeként háziasítva. Kolozsvár kezdettől csupán egy életciklus-mozzanat, az akadémiai képzés színterének indult, és annak is maradt. Ideiglenes lakással teszi az a törekvés, hogy egyszer-valahol reprodukálódják a szocializált minta. Tehát az ideiglenes lakás lakóiban van egy nagyon erős otthon-kép, a valós otthonnal szemben támasztott elvárás, amit majd később szeretnének kialakítani. Emiatt is nem vette át semmilyen szinten az itteni lakás az otthon funkcióit. A háztartás nagy része még otthon maradt: a mosások, főzések stb. még mindig otthon zajlanak le. A piszkos ruhákat rendszeresen hazaszállítják, és a főzött ételt is készen, elkészítve hozzák magukkal. Ebben a térben nem folyik ilyenszerű „produktív” tevékenység, funkcionálisan erősen lehatárolt. Itt van egy lakás, ami csupán azért van, mert „Kolozsváron is kell lenni valahol”, mert fizikailag és anyagilag is lehetetlen az ingázás. Az otthon-otthon pedig kicsit eufemizálódott:

„Amióta itt vagyok, az otthoni lakásom, család kétszer olyan „otthon” lett. Alig várom, hogy hazamenjek...”
(L.H., I, fiú)

Anyagi korlátoktól függetlenül van lehetőség még ennek alakítására, kellemesebbé alakítására, de mivel zárt és rövid időin-

tervallumban gondolkodnak, nem tesznek többet a lakajosítás érdekében. Ideiglenes lakásnak neveztem azokat a lakásokat, melyek lakói csupán pár hónapra-évre tervezik az ott lakást, és ebből kiindulva nem tekintik és nem is kezelik otthonnak. Egy lakás, ami rendelkezik minden szükséges lakófunkcióval, de ami csak azért otthon, mert pillanatnyilag nem akadt más, de ha akadna, bármelyik pillanatban lecserélődne. Majdnem ugyanúgy van minden, ahogy beköltözést követően, “ezért a pénzért így pont megfelel”. Elsődleges szempont a megszokás, az elején az ár, most már megszokta, túl nagy fáradtság lenne új lakást keresni, más embereket megszokni, összeszokni. Amiben különbözik a „szállás”-nak nevezett típustól az, hogy nem csupán elsődleges funkcióit teljesíti („födél a fej fölél”), a lakók itt másként viszonyulnak a lakáshoz. Itt már megjelenik az igény az otthonihoz hasonló háztartás kialakítására, de ez csupán igény szintjén marad, emiatt nem válik „átmeneti otthon”-á mert nem tartják „érdemesnek túl sok energiát beleölni”, mivel egy nagyon rövid életszakasz színhelye csupán. Ennek ellenére megpróbálnak néhány „lakásmintát” alkalmazni. Így például vannak saját dolgai, azokat szinte kizárólag ő használja (pl. külön abrosz).

A szobában van ki/előrakva néhány dísz tárgy, de nem sok, a piperecikkeit a szobában a polcán tartja. Ezen lakások előtere kevésbé különbözik az előzőtől. Talán több helyen van vezetékes telefon, annak pedig az előtérben (előszobában) a helye. Ugyanitt gyakran található fogas, gyakran cipőtartóval. A konyha jobban felszerelt, de mindenki saját dolgokkal rendelkezik, „közösködés” nincs. A polcokon is külön helyezkednek el a lakók tárgyai, viszont jóval gazdagabb eszközfelszereltséggel rendelkeznek ezek a lakások. Több helyen is előfordul a konyha elektromos eszközök széles skálája, de ezek is leggyakrabban valamelyik lakóé, és leginkább csak ő, illetve az ő beleegyezésével használatosak.

Átmeneti¹³ „otthon” · Az átmeneti otthon lakója már legalább annyira érzi otthonának diákkori lakását, mint a családi otthon, habár ez utóbbi még mindig nagyon fontos szerepet tölt be. Viszont a kolozsvári esetében is hasonló szintű kötődés formálódott ki.

„amíg itt vagyok, itt érzem magam otthon, amikor meg hazamegyek, ott is. Ha már itt vagyok jó pár évig, akkor ez is otthonommá kell váljon, nem?” (B.E., III, lány).

Kolozsváron már „otthon”-t teremtett magának, viszont a családtól sincs elszakadva; otthon is létezik egy baráti társaság/csoport, aminek még szerves tagjaként tekinti magát (pl. otthoni csapatban kosarazik). A lakás viszont teljesen betölti a kolozsvári otthon szerepét: az év legnagyobb részét itt töltik, a legszükségesebb dolgokat beszerezték, hogy lakható otthonná váljon. Viszont amiért nem válik teljes értékű otthonná, az az átmenetiség érzete, az állandóság hiányának tudatossága: gyökeres változásokat nem iktat be a lakásba, mert nem a „végleges otthon”. Nem tetszik minden, a lehetőségek függvényében (tulajdonos beleegyezésével) változtatni próbál ezt, azt. Sok minden hiányzik, nincs nagyon megelégedve a lakással, de a következő évre sokkal nagyobb tervei vannak. Elsődleges szempontja, hogy ismerősökkel, barátokkal lakjon,

előzőleg legyen közöttük valamilyen kapcsolat, illetve legyen közel központ /egyetem /más barátok /pub. A lakás viszonylag jól felszerelt, sok mindent hoztak otthonról az egyes lakók, mindent közösen használnak, amiről legjobban a fürdők, utána pedig a konyhák tanúskodnak: az egyik lakó mosógépet hozott/szerzett, a másik hűtőt, aragáz kályhát, minden szükséges tisztítási eszköz, felszerelés általában be van szerezve, és nem pl. 3-4 féle mosogatószer áll a mosogató kagylón, avagy 2-3 féle mosópor a mosógép mellett, hanem egy, ami arra enged következtetni, hogy ezeket is együtt használják, nem mint az ideiglenes lakás, avagy a szállás-lakók, ahol sok helyen minden lakó sajátját és csakis sajátját használja ezekből az eszközökből is.

Otthon · Azok akiknek lakását otthonnak nevezem róluk sem mondható el, hogy teljes mértékben meg vannak győződve annak a lakásnak sok évre szóló otthoni minőségéről, viszont ezt tekintik otthonuknak, az otthoni pedig csupán a „vakáció” színterévé, nem a hétköznapi élet hajlékává minősült át, és eszerint használják is. Anyagi és fizikai áldozatokat vállal a lakás érdekében; nagymértékben alakítja a lakás jelenlegi arculatát (saját kezűleg meszelték, közösen vásároltak új szőnyeget, hűtőt hoztak, stb.). Sok a saját holmija, a szomszédokkal ismerik egymást, szinte családdá alakul a lakóközösség (pl. vasárnap közös ebédek stb.).

Elődleges szempont ez esetben, hogy jól érezze magát a lakásban, minden lehető körülmény meglegyen a zökkenőmentes kolozsvári és közös együttélésre, baráti viszony legyen a lakótársakkal. Nem kíván elköltözni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy hosszútávon Kolozsváron, abban a lakásban akarnak és fogak lakni, hanem hogy annak ellenére, hogy tudatában vannak a rövid időtartammal, amelyre az ott lakás korlátozódik, teljes mértékben otthonként kezelik, fizikailag is, mentálisan is. A lakás az otthon minden jellemvonást magában hordozza. Nem kis élővilágokkal lehet találkozni a bejárati ajtón belépve, hanem a kis mikrovilágok együttesen is szerves egészet alkotnak.¹⁴ Ezen lakásokban már az előszoba is „otthonosabb”, van fogas, kis szekrény, annak valamely polcán, vagy alatt egy-két pár vendég-papucs is sorakozik. Itt laknak, tehát ide várják vendégeiket is. Van vezetékes telefon, és az itt foglal helyet kis asztalon vagy falra rögzítve, de mindenképpen gondosan elrendezve. Előfordul már itt a szobanövény, esetleg valamilyen háziállat. Akváriumok, terráriumok is ide kerülnek sok helyen. Van cipőtartó polc vagy szekrény, ez azt jelezve, hogy a lakásban itt van a közös helye a cipőknek, illetve a cipőpucoló felszerelésnek. Nem szobákban, hanem lakásban gondolkodnak, habár mindenkinek megvan a saját kis „birodalma” (szobája), mégis a közös tereket közösen használják.

A konyha nagyon fontos szerepet tölt be, a lehető legnagyobb helyet az asztal és köréje csoportosuló székek foglalják el. Háztartási gépekkel általában jól felszerelt konyhák és általában mindent együtt használnak.¹⁵ A polcok szekrények habár gyakran el vannak osztva, de nem személy, hanem funkcionalitás szerint. Mindenkinek jelentős hozzájárulása volt az edények és egyéb konyhai felszerelések beszerzésében és mindenki használja mindenkéit. Mindenkinek van saját bögréje is, de azt sem kizárólag a tulajdonos használhatja. A konyhában szinte mindenhol van egy rádió, magnó, valami zenegép, mivel sok időt töltenek ezekben a terekben. A falon naptár, illetve

valami más, esetleg szintén mindenkit érintő kép/ képeslap/ plakát. Általában az evés és találkozás, megbeszélések helyszíne, illetve a mindenkire érkező, úgymond „közös” vendégek fogadásának helyszíne a konyha, de előfordul hogy „tanulóteremmé” minősül át.

A fürdőben több polc, esetleg más, ötletes megoldásoknak köszönhetően sok piperecikk, tisztálkodási felszerelés raktározódik el, melyeknek nagy része személyre szólóan van csoportosítva, viszont sok minden közös használatban is áll. Mindenki törölközője, fürdőköpenye is itt talál helyet magának, illetve a takarítási eszközök nagy része szintén itt foglal helyet.

A szobák a lakáshoz hasonlóan azon legfontosabb célnak eleget téve berendezettek, felszereltek, hogy otthonosak legyen, és az otthon rendeltetését töltsse be. Szinte mindenhol található ezen típusú lakásokban legalább egy számítógép, gyakori a nyomtató is mellé, illetve van, ahol a számítógép asztalon foglal helyet. A legfontosabb technikai eszközök mind megtalálhatóak, de szinte kizáró jelleggel csak azok, amelyek tényleges funkcionalitással is rendelkeznek. Sorakozó CD-k, floppy lemezek, papírkötegek, tornyosuló könyvek és szakkönyvek tömegét látni az íróasztal alatt/ fölött/ körül.

Következtetések · Az elmúlt évtizedben, Romániában a gazdasági-politikai helyzet mellett lassan átalakulóban van a felsőfokú képzésbeli diákok, az „egyetemisták” önálló rétegének az arculata is. Mára már az egyetemisták nagyon kis százaléka lakik úgy albérletben, hogy a tulajdonosok is abban a házban/ udvaron lakjanak. Összegzésként elmondhatjuk, hogy a gazdasági, oktatási rendszer átalakulásával párhuzamosan a kolozsvári egyetemista réteg is átalakulóban van, és ez a változás a lakásmódban is tetten érhető. Míg a múlt rendszerben majdnem minden egyetemista diákonthonban lakott, az ösztöndíjasok ingyen lakást és ebédjegyek kaptak, addig ma csupán a diákok egytizede lakik internátusban. Viszont a legjelentősebb akadályt nagy valószínűséggel – csakúgy, mint évekkel korábban – az anyagiak okozzák: az anyagi lehetőségkeret határozza meg a diák lakáskörülményeit.

Megállapításom ugyanakkor az, hogy az anyagi kereten, a pénzügyi ráfordítási potencián túl már az otthon iránti igény és szocializált lakásminta az, ami jelentős mértékben gyakorol befolyást a lakásalakító tevékenységre, ugyanis a legtöbb tapasztalt praktikus ötlethez nem is, vagy csak nagyon kevés pénz kell. Ugyanakkor nem gondolom, hogy az időintervallum, amelyre a bérleti időszak szól túlságosan jelentős hatású lenne, sokkal inkább az illető diák otthonteremtési szándékának intenzitásától függ az, hogy mennyire sikerül olyan lakást berendezni, felszerelni, amely valamilyen szinten otthonként is funkcionál.

Napjaink diákjai egyre nyitottabbak a szélesedő, a minél megfelelőbb lakás megtalálást szolgáló lakáskeresési módszerekre, mind inkább a formális lakáskeresési módszereket részesítik előnybe, ezeket még jelentős pénzügyi összegek ellenében is hajlandóak igénybe venni. A kolozsvári lakásár-emelkedésekkel egyidőben nő a bentlakás fekete piaca is, bentlakás, amely minden más lakásmódozatnál kicsit másabb, sajátosabb, amely a lakásalakítástól a közösségen belüli „túlélésig” az élet minden területét érinti, érintheti.

A formális lakáskeresési módszer mind inkább népszerűvé válását, értjük ez alatt a lakáshirdetések, ingatlan ügynöksé-

gek, mindenképpen a személytelenebb lakáskeresési eljárások egyre nagyobb tömegek általi igénybe vételét, egyfajta „középosztályosodási” tendencia jelzőjeként is felfoghatjuk. A diákok, akik nem a szülei-kereste ismerősök révén próbálnak boldogulni, hanem hajlandók valamivel több pénzt áldozni annak érdekében, hogy igényeik minél jobb kielégítését érhessek el. Sőt, vannak, akik felméri az idő- és energia-megtakarítást magába rejtő előnyösebb módot, ami nyilván magasabb kiadásokkal jár, de az eredmény garantáltabb. Ezt, a lakáskultúrában tetten érhető, fent említett középosztályosodási tendenciát látszik igazolni az a diáklakásokban egyre gyakrabban tapasztalható tény is, hogy a lakások egyre nagyobb hányada rendelkezik elektronikai-technikai eszközökkel való korszerű, funkcionális felszereltséggel.

A lakáshasználat a tárgyi világgal szimbolikusan elfoglalt, sajátos módon belakott területen kívül emberi tevékenységek helyszíne is. A megfigyelt lakások diákjai minden bizonnyal kicsit másfajta tevékenységekkel töltik ki ezt a teret, mint az őket megelőző, illetve őket követő generációk. Most egyre gyako-

ribb az „otthonülés”, a szabadidő, a baráti társasággal lakáson belüli szórakozási módokkal találkozni, és ennek „nyomai” a lakáskeresési, belakási módozatokban jól tetten érhető. Fontosabb szempontot kap a diákoknál a döntési szabadsággal való rendelkezés olyan dolgokban, hogy hogyan nézzen ki a lakás, vagy milyen tevékenységeknek adhat otthont. Az antropológiai módszerekkel megfigyelt és leírt lakások között hasonló lakást-belakó, otthonteremtő tendenciákat, avagy azok hiányát véltem felfedezni, és ennek alapján készült tipológia nem az Ahány ház, annyi szokás jól ismert közmondás cáfolatául, hanem a lakásból otthon teremtő folyamatok hasonló jegyeinek összefoglalása alapján született. A felállított lakást-belakó tipológia éppen ezért nemcsak az egyetemista évek lakásmódjának keresztmetszeteként, hanem annak hosszmetseteként is felfogható, értelmezhető. Vagyis ezen típusok egy bizonyos időbeni előrehaladás, fejlődés dimenziójában is elképzelhetőek, a „szállás” nagy valószínűséggel „otthonná” alakulhat, ha az őt alakító, formáló egyénnek ez cél és szempont.

JEGYZETEK

1. Ez a szám a vidéki városokban levő kollégiumokban tanuló diákok számával együttesen értendő.

2. A diákok 13,6 százaléka lakik szüleivel, ezt a számot túlnyomó többségben a helybeli, kolozsvári diákok száma teszi ki (ld. Pásztor-Péter, 2002).

3. Bentlakás vagy kollégium. A kollégium alsó, közép és felsőfokú tagozattal rendelkező bentlakásos református tanintézet, ugyanakkor katolikus rendi gimnázium volt. Tanulmányi és nevelési feladatokat is betöltő diákokotthont (internátus) neveztek így. Ma már jelentős eltérés van középiskolás és egyetemi bentlakás között: a középiskolás bentlakás még megőrizte nevelő-funkcióját: van szilencium-idő, csak engedéllyel lehet távozni és így tovább. Az egyetemisták már ilyen szempontból teljesen függetlenek, csupán néhány szabály van a köztisztaságot, rendet és a látogatási órákat tekintve, ami viszont – a gyakorlat szerint – az esetek többségében csak formalitásnak számít.

4. A diákszleng egy kifejezése, ami a „bentlakás” ellentett szavaként jelenik meg. Bérlet státust jelent, ez viszont egyidőben házinénis/ bácsis/ családos, illetve más egyetemistákkal való közös, illetve egyéni lakásbérlet is jelenthet.

5. A bentlakások, kollégiumok diákjai, ezen intézmények lakóit illeti a bentlakó név.

6. Ez alatt értendő úgy az albérleti, vagyis a házinénis/házibácsis lakás, mint a kizárólag diákok által bérelt és belakott lakás birtoklása havi bér ellenében.

7. Ezt az állapotot nevezik „diákszlengben” egy üres (=tulajdonosok nem laknak ott) lakásnak.

8. Nem föltétlenül hivatalos szerződés, a szóbeli megegyezést is ez esetben szerződésnek tekintem.

9. Kolozsvár negyedei, a Központtól eltérő távolságra helyezkedve, kisebb-nagyobb területet elfoglalva ma a következők: Gruia, Kerekdomb, Grigorescu, Nyárfasor, Monostor, Hajnal, Andrei Muresanu, Györgyfalvi, Mărăști, Bulgáris, Irisz, Állomás ugyanakkor Bács és Szamosfalva. A Gruia, Andrei Muresanu szinte kizárólag, Grigorescu, Györgyfalvi, Hajnal pedig jelen-

tős mértékben kertes családi házakkal beépített lakónegyedek. A kommunizmus urbanizációjának és központosításának szüleménye a Monostor és a Mărăști kimondott panellnegyedei. Habár a Györgyfalvi, avagy Grigorescu negyedbeli blokklakások a monostori, Mărăști-beliek állagával azonos, mégis magasabb a lakás adásvételi, illetve bérleti ára, mivel a város negyedei közötti hierarchia, vagyis a társadalom, a város tagjai által megítélt jó és rossz helyek közötti eltérések is befolyásolják ennek az árnak az alakulását, nemcsak a lakás felszereltsége és állapota (vö. Gergely, 2002).

10. A Hasdeu, Obsi kolozsvári diáknegyedek diáknyelvi megnevezése. A diáknegyed bentlakások, kollégiumok által beépített területek, amelyek mondhatni „önálló léttel” rendelkeznek, egy ilyen diákkampusz amolyan „város a városban”. Kolozsváron több bentlakás, pontosabban bentlakás-tömb, komplexum található. A Hasdeu-beli a legjelentősebb, mely a Babes-Bolyai Tudományegyetem diákjainak ad otthont. Ezt követi az Műszaki Egyetem (Politechnica) Observatorului úti (Hajnal negyed) kampusza, majd a szintén „polihoz” (Műszaki Egyetem diákszargon szerinti megnevezése) tartozó Marasti negyedi bentlakások. Ezen kívül bentlakási helyekkel, kollégiumi szobákkal rendelkezik a Protestáns Teológia Intézete a református, evangélikus teológus hallgatók számára, illetve a Brassai Sámuel Líceumban az unitárius teológusok részére.

11. Minden olyan nem szülői házban szerzett „lakó-tapasztalat” (bentlakási, kintlakási, házinénis stb.) előzetes tudás, megtapasztalás, ami befolyásolja a lakással és lakásmóddal szemben támasztott személyes igény és elvárás rendszer.

12. Azt gondolom, hogy ha Kolozsváron „a kezdet kezdetén” nem sikerült „kedvre való” lakást találni – elsődleges szemponttól függetlenül: lakás megfelelő felszereltsége, fekvése, lakótársak stb. –, ennek következtében nem válik az itteni lakás otthonná.

13. Az átmenetet két életciklus köztes periódusaként értelmezem.

14. Erre vonatkozik a mondás is, miszerint „az egész több, mint részeinek összege”.

15. Habár sokan, ilyen típusú – ezen tipológia értelmében – lakás lakója véli úgy, hogy az háztartási gépezetekkel való felsze-

reltség egyáltalán nem befolyásolja azt, hogy mennyire érzik jól magukat egy lakásban. Viszont az előző kategóriákban többen említették, hogy „ha lenne ...., akkor...”, azt jelezvén, hogy egy „jó” lakáshoz mindenképpen szükségesek ezen tárgyak.

KÖNYVÉSZET

*** *A BBTE Rektorátusának Hivatalos Nyilvántartása 2001/2002 akadémiai évre vonatkozóan.* Kolozsvár, 2002, BBTE.

Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába.* Budapest, 2000, Osiris Kiadó.

Cséfalvay Zoltán: *A modern társadalomföldrajz kézikönyve.* Budapest, 1994, IKVA Könyvkiadó.

Conran, Terence: *Nagy konyhakönyv.* Budapest, 1996, Park.

Falussy Béla–Laki László–Tóth Gábor: *Egyetemi és főiskolai kollégisták életmódja.* Budapest, 1991, EJK.

Földiák András: Rózsaszínű leányszobák nyomában. In *Forrás 1986.10*, p. 41–48, 1986.

Gábor Kálmán: *A középosztály szigete.* Szeged, 2000, Belvedere Meridionale.

Gergely Orsolya: *Lakásrétegződés Kolozsváron.* Kézirat. 2002.

Hall, Edward T.: *Rejtett dimenziók.* Budapest, 1974, Gondolat.

Kapitány Ágnes–Kapitány Gábor: *Beszélő házak.* Budapest, 2002, Kossuth Kiadó.

Köpeczi Béla (szerk.): *Az életmód tudati összetevői és jellegzetességei a mai magyar társadalomban.* In *Életmódkutatások a szocialista országokban.* Budapest, 1978.

Losonczi Ágnes: *Az életmódról.* Budapest, 1973, Gondolat.

Losonczi Ágnes: *Az életmód az időben, a tárgyokban és az értékekben.* Budapest, 1977, Gondolat.

Pásztor Gyöngyi–Péter László: Kolozsvári magyar diákok: jelen és jövő. In *Korunk 2003/4*, 2003.

Somlai Péter: A családi kapcsolatok társadalomtörténetének irányai. In *Meleg Csilla–Schadt Mária (szerk.): Politikai Szociológia és családszociológiai szöveggyűjtemény.* Pécs, 1998, JPTE.

S. Nagy Katalin: A fiatalabb korosztály lakáskultúrájáról. In *Ifjúsági Szemle 1986:2*. pp. 53–63. 1986.

S. Nagy Katalin: *A lakáskultúra története.* Budapest, 2003, Balassi Kiadó.

S. Nagy Katalin: *„Pompázik fénnyel a ház” – képes lakásbelső-történet.* Budapest, 1993, Balassi Kiadó.

S. Nagy Katalin (szerk.): *Vizuális kultúra.* Budapest, 1982, Gondolat.

Szállás-típusú szoba egy Haşdeu-s bentlakásban

Ideiglenes lakásbeli szoba

Átmeneti otthon „felszereltsége”

Egy „otthon”-i szobarészlet